

**RELAȚIILE ROMÂNNO-EGIPTENE.
DIPLOMAȚIA CELOR MAI BUNI PRIETENI, 1971-1981
ROMANIAN-EGYPTIAN RELATIONS. THE DIPLOMACY OF
BEST FRIENDS 1971-1981**

Cristina Păiușan-Nuică*

Abstract

Romanian-Egyptian relations developed between the '50s and the '60s, but their "golden age" was the decade between 1971 and 1981, during the presidency of Anwar Sadat. During this period the Romanian diplomacy negotiated informal meetings between the representatives of the two states. Furthermore, Nicolae Ceaușescu had a major influence on the Egyptian president's historic decision to visit Jerusalem (1977).

Keywords: diplomatic relations, Romania, Egypt, Anwar Sadat, Nicolae Ceaușescu.

Relațiile diplomatice româno-egiptene au debutat în 1906, prin deschiderea de agenții diplomatice. Cele două regate, român și egiptean erau interesate de colaborarea economică, în același an, 1906, a fost inaugurată linia maritimă directă Constanța – Alexandria.

În anul 1947 relațiile bilaterale au fost reluate, după ce fuseseră rupte în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Revoluția egipteană a fost percepută de către Uniunea Sovietică ca o ușă deschisă influențării acestui stat și un pas spre pătrunderea și apoi comunizarea Orientului Mijlociu. Instaurarea guvernului arab-socialist a dus la o apropiere de Uniunea Sovietică și implicit de Blocul comunist.

„Epoca de aur” a relațiilor dintre România și Egipt a fost perioada președinției lui Anwar Sadat (1970-1981). Anwar Sadat a fost apropiat colaborator a lui Gamal Abdel al Nasser, trimis special în perioade de criză, președintele interimar și apoi președintele ales al Egiptului. Nasser l-a trimis în România de mai multe ori pentru a discuta cu N. Ceaușescu, de aici și apropierea de conducătorul român.

Nicolae Ceaușescu devenise un apropiat al liderilor arabi și în principal al lui Nasser încă din 1967 atunci când și-a exprimat solidaritatea cu popoarele arabe

* Cercetător, Muzeul Național de Istorie a României, Compartimentul de Istorie Modernă și Contemporană din cadrul Secției de Istorie Modernă, Medievală și Contemporană; doctor în istorie.

și a blamat ocuparea de teritorii arabe de către Israel în timpul războiului de 6 zile. Cel de-al doilea pas a fost oferirea unor masive ajutoare către statul egiptean, ajutoare ce constau în tehnicieni români și utilaje necesare construcției unei industrii proprii.

După alegerea lui Anwar Sadat, cei doi lideri au proclamat dezvoltarea relațiilor dintre România și Egipt, precum și o mai strânsă legătură între Partidul Comunist Român și Uniunea Socialistă Arabă.

În decembrie 1971, președintele egiptean îl invita pe N. Ceaușescu într-o vizită oficială în Egipt, invitație trimisă prin intermediul lui Aziz Sedki, viceprim-ministru și ministrul Petrolului și Resurselor Miniere care venise în România pentru a negocia noi contracte.

Prima dintre cele trei vizite ale președintelui român în Egipt, în timpul mandatului Sadat, s-a desfășurat între 2 și 6 aprilie 1972, moment cheie al relațiilor bilaterale. Cu acest prilej a fost stabilit un plan de implicare a statului român în medierea relațiilor egipteano-israeliene, dat fiind bunele relații ale României cu ambele părți.

Premierul israelian Golda Meir își anunțase o posibilă vizită oficială la București, pentru a tranșa problema *reîntregirii familiilor* în fapt a emigrării evreilor din România spre Israel, prilej de a deschide un canal românesc de mediere între Egipt și Israel, state aflate din 1967 într-o relație extrem de tensionată.

1972 – vizita Goldei Meir și relațiile româno-egiptene

Vizita Goldei Meir la București a fost un bun prilej de consolidare a prieteniei între Ceaușescu și Sadat, liderul român demonstrând că poate și dorește să se implice în medierea relațiilor egipteano-israeliene. Vizita fusese pregătită cu minuțiozitate de către Ceaușescu, care discutasese cu Sadat mai multe posibile scenarii. Egipteanul îi scria liderului român la 13 mai 1972, imediat după încheierea vizitei Goldei Meir: „Dat fiind experiența tristă pe care a avut-o cu Sisco [reprezentantul SUA], care s-a dovedit a fi pro-israelian, președintele Sadat refuză categoric sugestia primului-ministru israelian, de a fi reluate dialogurile prin intermediul SUA. Președintele Sadat roagă din toată inima pe prietenul său președintele Ceaușescu să acorde bunele sale oficii pentru continuarea dialogurilor indirecte și confidentiale cu guvernul israelian [...] să depună eforturi de a-i face pe israelieni să înțeleagă faptul că Egiptul nu poate accepta ideea rectificărilor de frontiere sub nici un motiv **indiferent de consecințele pe care le implică. Este imposibil să cedeze o palmă de pământ din teritoriul Sinaiului**”¹.

Diplomații români au prezentat premierului israelian propunerile lui Anwar Sadat și anume: retragerea trupelor israeliene dincolo de trecătoarea Sinai - un test

¹ ANIC, fond CC al PCR, Relații Externe, Nicolae Ceaușescu, dosar 2 E, vol. I, f. 22-23.

al dorinței de pace israeliene. Golda Meir a oferit retragere pe linia fortificată Barlev și păstrarea unei părți a Sinaiului, ofertă ce nu a satisfăcut Egiptul. Israelienii nu doreau Sinaiul, ci doar apărarea propriului stat în fața unor viitoare atacuri egiptene, de aici și construcția de linii fortificate în teritoriul ocupat.

Liderii celorlalte state arabe se arătau intransigenți cerând retragerea totală din Peninsula Sinai, dar Egiptul dorea un compromis.

Ceașescu a încercat să-i demonstreze Goldei Meir, venită în vizită la București, că cea mai bună soluție era negocierea directă - secretă sau nu - cu Egiptul, dar primul pas trebuia făcut de către evrei, prin retragerea trupelor până la trecătoarea Mitla. În lipsa unui compromis israelian, autoritatea lui Anwar Sadat în ochii arabilor ar fi fost subminată și odată cu aceasta și posibilitatea oricăror negocieri.

Golda Meir a venit la București în mai 1972 tocmai pentru a negocia prin intermediul românilor cu Anwar Sadat, conștientă fiind că, fără negocieri și un compromis în privința Sinaiului, un nou război va izbucni cât de curând. La rândul său Sadat dorea o soluție politică onorabilă pentru Egipt și pentru sine.

Aflat la început de mandat, mereu comparat cu Nasser a cărui mână dreaptă fusese, președintele egiptean era contestat de grupările radicale care îl regretau pe Nasser și care făceau presiuni asupra sa să atace cu orice preț Israelul. Sadat avea nevoie de o victorie diplomatică pentru a se impune în ochii egiptenilor, dar și ai liderilor arabi radicali care îl priveau cu suspiciune și îl acuzau că este umbra palidă a *marelui Nasser*.

Presiunile interne și externe asupra președintelui egiptean erau mari, iar la acestea se adăuga și criza economică în care se zbătea statul egiptean. Nasser dusese o politică populistă, dar economia egipteană nu putea suporta ușor prețul înarmării și nici pe cel al modernizării societății.

Un punct important al convorbirilor de la București a fost legat de schimburile de prizonieri dintre Egipt și Israel. Golda Meir i-a înmănat președintelui român o listă cu prizonieri destinată lui Sadat. Răspunsul președintelui egiptean a fost negativ, deoarece premierul evreu cerea foști piloți israelieni capturați de către egipteni, care, în cazul eliberării, ar fi fost folosiți din nou de către armata israeliană.

Compromisul părea imposibil în mai 1972, de aici dezamăgirea părților. Ceașescu era mediatorul unei relații imposibile: Golda Meir venise la București așteptând promisiuni ferme privind emigrația masivă a evreilor din România spre Israel și un compromis cu Sadat – retragerea parțială din Sinai și obținerea piloților israelieni căzuți prizonieri, iar Sadat așteptase promisiunea retragerii totale din Sinai și obținuse o retragere parțială care ar fi fost socotită ca o umilire a sa și a statului pe care îl reprezenta.

Diplomația română își extinsese după 1965 bunele relații cu statele arabe. În luna noiembrie 1972, un reprezentant al lui Ceașescu a făcut un turneu arab

care a cuprins: Egiptul, Sudanul și Marocul, Siria, Irak, Liban, Iordania, Yemen și Emiratele Arabe Unite ducând mesajele președintelui român. Conținutul acestora era unul general, negocieri sub egida ONU, rezolvarea conflictelor pe cale pașnică, dar acest turneu arab era important pentru echilibrarea relațiilor româno-arabe, deoarece anul 1972 părea – prin prisma vizitei Goldei Meir la București – un an în care balanța a înclinat spre evrei.

O altă problemă sensibilă a relațiilor româno-arabe a fost cea legată de emigrarea evreilor din România spre Israel. Diplomații arabi au acuzat în numeroase rânduri România că face jocul Israelului, că emigranții veniți sunt colonizați în teritoriile arabe ocupate și că evreii români participă la consolidarea statului Israel.

1973 între evrei și arabi

Conflictul latent dintre Israel și statele arabe a devenit rapid un conflict deschis în octombrie 1973 – războiul de Yom Kippur (6 - 23 octombrie 1973). Era prima dată în istoria relațiilor arabo-israeliene când statele arabe (Egiptul și Siria) atacau, iar Israelul se apăra.

Intervenția internațională a fost rapidă, Franța și Marea Britanie au cerut convocarea Consiliului de Securitate și votarea unei păci necondiționate. SUA a presat Iordania, Libanul și Arabia Saudită să nu intervină armat în acest război. Regele Hussein al Iordaniei, aflat între presiunile SUA și cele ale aripilor radicale iordanene, a decis să nu deschidă un al treilea front, ci a trimis în ajutorul Siriei doar două brigăzi blindate. În același timp, SUA a livrat avioane israelienilor pentru a echilibra situația. Tensiunea a crescut, egiptenii și sirienii doreau să-și redobândească prestigiul și teritoriile pierdute în 1967, în timp ce evreii doreau să recâștige ce pierduseră în primele zile ale războiului, când fuseseră surprinși de violența atacului pe două fronturi.

Membrii Pieței Comune au cerut pacificarea zonei, la care egiptenii au reacționat violent declarând că aceste apeluri sunt pro-israeliene. Miza economică era mare, o eventuală înfrângere a arabilor ar fi urcat prețul petrolului. Temerile economice s-au adeverit întocmai, ajungându-se la boomul prețului petrolului și la o criză economică mondială.

Albert Hourani, în *Istoria popoarelor arabe*, tratează războiul de Yom Kippur ca pe un avertisment dat de către Egipt marilor puteri pentru ca acestea să intervină pentru o reglementare globală a conflictului sub egida ONU². Reglementarea globală nu a venit, doar implicarea în forță a SUA, mai ales odată cu alegerea lui Jimmy Carter.

Încă din anul 1971, informările și scrisorile dintre cei doi lideri Ceaușescu și Sadat se trimiteau pe cale confidențială, prin intermediul unor trimiși speciali ai

² Albert Hourani, *Istoria popoarelor arabe*, Polirom, 2010, pp. 422-426.

celor doi președinți, care aduceau aceste documente și le predau personal, nu transmisă telegrafic sau telefonic între cei doi președinți. Erau diplomația și nomenclatura românească atât de penetrate de serviciile secrete sovietice, americane, ș.a sau era un act de maximă siguranță?

În timpul războiului de Yom Kippur cei doi președinți au schimbat numeroase mesaje. Sadat îi solicita lui Ceaușescu opiniile sale cu privire la desfășurarea războiului, informări cu privire la reacțiile opiniei publice est-europene în fața atacului, dar și rezumate ale reacțiilor sovietice. La 14 octombrie 1973, Ceaușescu îi scria: „Consider că ar avea o deosebit de mare influență dacă, în cadrul ONU, sau alt cadru internațional Republica Arabă Egipt ar face cunoscut că guvernul egiptean trece la încetarea ostilităților, pentru a se ajunge la o pace care să garanteze integritatea teritorială, suveranitatea națională și dreptul la existență a tuturor statelor Orientului Mijlociu, inclusiv a Israelului”³. Concomitent, Ceaușescu trimitea mesaje și președintelui Sirian și premierului israelian cu aceleași invitații la negocieri.

Un sfat urmat de către Sadat, pe 11 noiembrie 1973, în momentul semnării acordului de încetare a focului între părți. Șocul trăit de israelieni de Yom Kippur a fost atenuat de revenirea acestora la luptă în câteva zile, de intervenția SUA împotriva conflictului și apoi a URSS. Cele două mari puteri au convenit asupra trimerii de trupe ale ONU care să ocupe poziții pe ambele maluri ale Canalului de Suez, pentru a încerca să împiedice orice reizbucnire a conflictului⁴.

Israelul își revenise și înainta spre Damasc, iar la 22 octombrie 1973 – în chiar ziua încetării focului, Armata a III-a egipteană a fost încercuită de către trupele israeliene pe malul estic al Suezului. Reacția egipteană a fost violentă, iar negocierile pentru eliberarea soldaților egipteni anevoioase și făcute sub presiunile dure ale SUA și URSS.

La 23 octombrie 1973, după schimbările dramatice ale zilei precedente, Consiliul de securitate a adoptat o nouă rezoluție nr. 339, prin care impunea închețarea conflictului⁵. Conflictul a încetat de facto în 23 octombrie, iar sovieticii doreau să trimită rapid trupe în zonă, spre dezaprobarea americanilor.

Anwar Sadat recăstigase o parte a Sinaiului, pierdut de Nasser, dar tactica sa nemulțumise țările arabe. Pragmatic, acesta a apărât propriile teritorii în dauna sprijinirii sirienilor care pierduseră pentru a doua oară Podișul Golan, parțial

³ *Idem*, Scrisoare a lui Nicolae Ceaușescu adresată lui Anwar Sadat din 14 octombrie 1973, f. 40.

⁴ Implicarea lui Kissinger și a lui Kosîghin, negocierile americano-sovietice în această problemă a dus la adoptarea de către Consiliul de Securitate a Rezoluției 338 din 22 octombrie 1973, negociată de cei doi la Moscova.

⁵ Armistițiul a păstrat *status quo-ul* antebelic. Egiptul recucerise o parte a Sinaiului ocupat de israelieni în 1967, dar pierduse în încercuire Armata a III, căzută spuneau aceștia prin înșelăciune. Generalul Ariel Sharon a fost artizanul acestei mișcări curajoase, a traversat canalul de Suez și a încercuit în câteva ore printr-o tactică surprinzătoare Armata egipteană.

recucerit. Sadat era dispus să negocieze, în timp ce Hafez al-Assad era intransigent, pentru că pierduse totul. Președintele egiptean a înțeles să soarta Armatei a III-a se negocieze la Washington, nu la Moscova, unde l-a trimis pe ministrul său de Externe, Ismail Fahmy⁶. Tot la Washington a negociat și premierul israelian, Golda Meir soarta Armatei a III-a egiptene, dar și ajutorul american de 2,2 miliarde de dolari, dintre care 75% fonduri nerambursabile.

Diplomația americană dorea să evite trimiterea de trupe sovietice și o influență sovietică asupra țărilor zonei. Israelul, cu toate victoriile finale, fusese grav zdruncinat în acest război, pierduse 6.000 de oameni și echipamente în valoare de 7 miliarde de dolari, iar boicotul arab împotriva țărilor care ajutaseră Israelul s-a transformat într-una din cele mai grave crize petroliere ale secolului XX.

În acest context internațional fierbinte, canalul românesc de negociere și-a arătat eficiența. În noiembrie 1973, Abba Eban, ministrul israelian de Externe, era invitat la București. În aceste împrejurări, vizita ministrului de Externe al Israelului la București, pe 4 noiembrie 1973 a reprezentat o surpriză pentru opinia publică. Vizita se desfășura în condițiile în care situația era foarte tensionată, ambele părți declarându-se pregătite să reia lupta. Americanii nu erau dispuși să permită înfrângerea evreilor, la fel cum nici sovieticii nu acceptau înfrângerea egiptenilor.

„The New York Times” din 4 noiembrie 1973 reproducea declarația ministrului Abba Eban, adăugând că vizita în România se justifică prin faptul că „este singura țară socialistă care are relații cu principalele părți aflate în conflict și va expune punctul de vedere israelian pentru a fi comunicat la Cairo”⁷.

În mediile internaționale exista opinia generală că la București se vor desfășura o serie de tatonări, dacă nu chiar negocieri. „The Jerusalem Post”⁸ titra că nu este exclus ca românii să medieze între Israel și țările arabe, presupunând că în aceeași perioadă Bucureștiul putea fi vizitat de reprezentanți ai statelor arabe, precum și de cei ai sovieticilor. Ziarele franceze, precum și întreaga mass-media occidentală scriau că „România joacă rolul de mijlocitor cinstit pentru organizarea unei întâlniri israeliano-sovietice”.

Momentul vizitei la București era unul critic pentru toți cei implicați în conflict. Președintele egiptean declara că, dacă poporul său va avea senzația unei umilințe, se va răscula, timp în care americanii se temeau că sovieticii vor trimite numeroase trupe în Egipt.

⁶ Ismail Fahmy a scris un volum în care povestește implicarea sa în politica externă egipteană în perioada ministeriatului său 1973-1977, *Negotiating for Peace in the Middle East: An Arab View*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1983.

⁷ „The New York Times”, 4 noiembrie 1973 în AMAE, fond *Telegrams Washington*, Telegramă cifrată nr. 085162 din 4 noiembrie 1973, nepaginat.

⁸ „The Jerusalem Post”, 4 noiembrie 1973 în AMAE, fond *Israel/Problema* 220/1973, Telegramă cifrată nr. 075417 din 4 noiembrie 1973, f. 303-304.

Ceașescu a jucat foarte abil cartea Orientului Mijlociu. S-a adresat lui Brejnev pentru a propune o întâlnire a tuturor membrilor Tratatului de la Varșovia, la București, în care să fie analizată situația din zonă și posibilitatea trimiterii de trupe sub egida ONU. România dorea să fie parte a forțelor internaționale, motivând că este singura țară acceptată și de ambele părți. Brejnev nu a agreat propunerea lui Ceașescu, iar Tratatul de la Varșovia nu a trimis trupe în zonă.

Diplomația română a fost avantajată de această vizită și de toate speculațiile legate de scopul venirii pentru patru zile la București a lui Abba Eban. Vizita premierului evreu la București într-un moment de mare tensiune, când Kissinger practica *shuttle diplomacy* – diplomația suveicii: între Cairo, Tel Aviv, Damasc, Moscova și Washington, a avut ecouri îndelungate atât în Israel, cât și în statele arabe.

Rezultatele negocierilor desfășurate la București nu au fost spectaculoase, deoarece se dorea în principal păstrarea legăturilor și abia în viitor rezolvarea problemelor.

La câteva zile după încheierea armistițiului (11 noiembrie 1973), Corneliu Mănescu, fost ministru de Externe, vizita Egiptul și aducea personal un mesaj al liderului român pentru Sadat în care îl îndemna să propună o conferință de pace sub egida ONU, cu participarea mai multor state mari, mijlocii și mici pentru a echilibra conferința⁹.

Problemele abordate la o astfel de conferință urmau să fie: retragerea armatei israeliene la Vest de Canalul de Suez și oferirea de drepturi populației palestiniene din teritoriile ocupate de evrei.

Momentul 1973 a fost unul important pentru consolidarea relațiilor româno-egiptene. La București, egiptenii găseau înțelegere și un canal de mediere cu Israelul, chiar dacă în fapt era doar un schimb de mesaje intermediat de către diplomații români.

Prietenia Sadat – Ceașescu a devenit de notorietate în anii 1973-1981. A fost *epoca de aur* a relațiilor româno-egiptene în ceea ce privește: relațiile diplomatice, informările reciproce, vizitele la nivel înalt și dezvoltarea relațiilor economice.

În primăvara anului 1974 a fost semnat *Programul executiv de colaborare între PCR și Uniunea Socialistă Arabă*, program ce hotărâ schimburi reciproce, colaborare sindicală, etc.

Prima vizită a lui Sadat la București s-a desfășurat între 27 și 30 iunie 1974, fiind primit cu onoruri ca un „mare prieten”. Cu acest prilej au fost perfectate mai multe acorduri economice și culturale.

⁹ *Idem*, Mesaj a lui Nicolae Ceașescu adresat lui Anwar Sadat noiembrie 1973, f. 44.

1977 - sfaturi utile

Anul 1977 a fost cel mai activ din punctul de vedere al vizitelor și mesajelor româno-egiptene. Între 27 și 28 aprilie, s-a desfășurat vizita lui Mohamed Hosni Mubarak, vicepreședinte egiptean, pentru ca după trei săptămâni Ceaușescu să plece la Cairo (11-13 mai 1977). Negocierile americano-egiptene și americano-israeliene stagnau în ciuda eforturilor președintelui Carter, se împotmoleau mereu în fața cererii egiptene de retragere a evreilor din teritoriile ocupate în 1967 și a refuzului israelian de a o face fără a negocia direct cu țările implicate: Egiptul și Siria în principal.

În toamna aceluiași an, a avut loc vizita oficială de prietenie a lui Anwar Sadat la București (între 29 și 31 octombrie 1977). S-au discutat variantele egiptene pentru un posibil acord de pace, reacțiile sovietice față de aceste negocieri care păreau să nu aibă nicio substanță, reacția americană și sprijinirea Israelului precum și situația ingrată a lui Sadat încolțit de criza economică, de contestările fundamentalistilor interni și externi.

N. Ceaușescu a avut o influență benefică asupra lui Anwar Sadat. El i-a sugerat vizita istorică în Israel. În memoriile sale, Ismail Fahmy, fostul ministru de Externe egiptean din perioada 1973-1977, povestește despre strânsa relație dintre cei doi lideri și strategiile diplomatice sugerate de către Ceaușescu.

Ismail Fahmy și apropiații lui Sadat au fost total surprinși de o astfel de inițiativă, care a însemnat recunoașterea *de facto* a existenței Statului Israel¹⁰. Fahmy, ministru de Externe și viceprim-ministru, povestește în memoriile sale¹¹ că ideea lui Sadat i-a provocat repulsie, pentru că reprezenta o abdicare a egiptenilor de la propriile principii. Fahmy a insistat ca Sadat să nu o spună public, iar în fața înverșunării președintelui egiptean și-a dat demisia din ambele funcții și s-a retras pe moment din viața politică, fiind înlocuit pentru un scurt mandat de către Boutros Boutros Ghali.

Cu două zile înainte de vizita lui Sadat la Ierusalim, Menahem Begin (prim-ministru al Israelului) îi scria liderului român pentru a-i mulțumi: „... aș dori, domnule președinte să vă exprim gratitudinea mea pentru eforturile dumneavoastră de a face posibilă o asemenea întâlnire. Ați contribuit mult, domnule președinte, la acest eveniment de vârf din Orientul Apropiat, care ar putea să influențeze relațiile internaționale și să deschidă calea spre pacea pe care ne-o dorim cu toții”¹².

Vizita lui Sadat la Ierusalim ce s-a desfășurat la 19 noiembrie 1977, a fost un eveniment pe care niciuna dintre părți nu l-a mediatizat, pentru că nu l-a crezut posibil. Era un moment crucial al relațiilor internaționale. Anwar El Sadat era

¹⁰ Charles Enderlin, *op.cit.*, pp. 412-414.

¹¹ Ismail Fahmy, *op.cit.*, pp. 170-192.

¹² ANIC, fond C.C. al PCR, secția Relații Externe – Nicolae Ceaușescu, Israel, f. 75.

primul lider arab care a vizitat Israelul și Ierusalimul, care a rostit un discurs în Knesset (Parlamentul israelian) și care recunoștea de facto existența statului Israel.

Sadat a povestit în autobiografia sa¹³ toate întâmplările și reacțiile legate de acest eveniment, ca și negocierile care au început la Ierusalim și au continuat la Cairo și Washington.

Efectul discursului lui Sadat a fost puternic, a fost comentat de întreaga lume, niciun analist politic nu anticipase acest eveniment major. Vizita la Ierusalim a fost blamată cu violență de câteva state arabe care vedeau în Sadat un trădător și în politica sa o trădare a solidarității arabe.

Sadat a vorbit în Knesset despre visul egiptean de a recuceri un ținut al credinței – Ierusalimul, despre teritoriile arabe cucerite de către Israel, declarând că acestea vor fi returnate într-o zi, despre problema cheie a păcii din Orientul Mijlociu – problema palestiniană, susținând că își va găsi o rezolvare cu aportul internațional.

După această vizită istorică, inițiativa procesului de pace a fost preluată de către americani, iar negocierile efective între egipteni s-au desfășurat sub egida SUA și a președintelui J. Carter.

Consultările româno-egiptene au continuat, cu avantaje de ambele părți. Ceaușescu a devenit un mediator al situației din Orientul Mijlociu, o persoană cu influență, iar Sadat a jucat și cartea românească în negocierile cu SUA, arătând că și URSS era dispusă să negocieze, iar Ceaușescu putea fi un util intermediar.

Diplomația română a încurajat vizita la Ierusalim și inițiativele curajoase ale lui Sadat, fără însă a critica poziția Siriei și a celorlalte state arabe care au blamat *trădarea* egipteană. Liderul român dorea să fie și un mediator al relațiilor diplomatice dintre Egipt și Siria, relații ce suferiseră o bruscă răcire după războiul de Yom Kippur.

Reacția siriană la convorbirile de la Camp David și la inițiativele americane legate de concilierea egipteano-israeliană, a fost violentă. O dovadă concludentă este mesajul trimis de către Hafez al Assad lui Nicolae Ceaușescu la 7 decembrie 1977 în care spune: *Vizita efectuată de către președintele R. A. Egipt în Israel constituie, după cum cunoașteți, factorul direct care a dus la convocarea acestei reuniuni [Ligii Arabe n.n.], concepută ca expresie a condamnării de către președintele egiptean, act prin care acesta a violat sentimentul național arab, aruncând, de unul singur, în jocul aventurii, interesele țărilor arabe și ale poporului arab palestinian. Vă este, desigur, cunoscută de asemenea întâlnirea pe care am avut-o la Damasc la 16 noiembrie 1977 cu președintele egiptean, care cu acest prilej, mi-a împărtășit intenția de a vizita Israelul, de a merge chiar în Ierusalimul ocupat. Am făcut totul pentru a-l determina să renunțe, fără, însă, să reușesc. Ca atare, el a efectuat această vizită nefastă, trecând cu vederea toate*

¹³ Anwar Sadat, *A la recherche d'une identité*, Paris, Edition du Seuil, 1984.

valorile pentru care poporul arab a luptat de-a lungul a trei decenii, încălcând rezoluțiile întâlnirilor arabe la nivel înalt, ieșind din cadrul unității rândurilor arabe, oferind, prin urmare, dușmanului sionist toate concesiile pe care acesta le-a cerut și, mai mult chiar, făcând acesta fără a primi nimic în schimb¹⁴.

Pe 28 septembrie 1978, Sadat îi prezenta lui Ceaușescu negocierile desfășurate la Camp David, intervențiile președintelui Carter și cererile egiptene: retragerea trupelor israeliene din toate teritoriile ocupate, Golan, Sinai, Cisiordania, Gaza, și desființarea așezărilor evreiești din aceste teritorii. Ierusalimul urma să beneficieze de un regim special – sectorul arab urmând să beneficieze de o administrare proprie.

Cisiordania și Gaza trebuiau să treacă printr-un regim interimar, o retragere israeliană treptată, administrația militară abolită, cinci ani de tranziție. Dar planul egiptean s-a lovit de refuzul israelian. Israelul dorea să renunțe treptat la peninsula Sinai, dar să creeze colonii evreiești numeroase în Cisiordania și Gaza și să schimbe în timp statutul celor două provincii.

Menahem Begin declara că problema palestiniană este foarte complexă, iar Carter dorea să lege problema unei entități palestinene de Iordania, fiindu-i imposibil să ia poziție publică pro crearea unui stat palestinian. Cât despre Înălțimile Golan, evreii clamau negocieri directe cu Siria, care refuza orice contact până ce statul Israel nu-și asuma întreaga responsabilitate.

Acordul cadru semnat în septembrie 1978 la Camp David nu era un acord final, ci doar un ghid de negocieri ce cuprindea o serie de pași de urmat în următorii ani pentru pacificarea definitivă a zonei. Problema palestiniană era departe de a fi rezolvată, dar era un prim pas spre negocierea acesteia.

Despre Acordurile de la Camp David s-au scris mii de cărți și studii, în care s-a analizat modul în care s-au făcut negocierile, apoi reacțiile statelor arabe, eforturile SUA de a realiza o pacificare a Orientului Mijlociu sub egida sa. Acordurile creau un precedent pentru celelalte state implicate în conflictul cu Israelul, iar Sadat dorea să fie să fie privit ca un deschizător de drumuri și un lider luminat al zonei.

În corespondența dintre Anwar El Sadat și Nicolae Ceaușescu sunt prezentate punctual etapele întregului proces de negociere, Ceaușescu încercând organizarea sub egida ONU a unei conferințe internaționale la care să fie primită și Organizația pentru Eliberarea Palestinei, conferință care să ducă la o reglementare globală a problemei palestinene și a teritoriilor ocupate.

Și după Camp David, Ceaușescu a rămas același fidel sfătuitor al lui Sadat. Astfel, în decembrie 1978 Mustafa Khalil, prim-ministru al Republicii Arabe

¹⁴ ANIC, fond C.C. al P.C.R. Secția relații externe, Nicolae Ceaușescu, 3 S – Siria, vol. II, f. 62-63, Mesaj al lui Hafez al Assad adresat lui Nicolae Ceaușescu la 7 decembrie 1977.

Egipt, a vizitat România pentru a aduce mesajul lui Sadat și a discuta confidențial problemele Orientului Mijlociu.

Din septembrie 1978, de la semnarea Acordului cadru, și până la 26 martie 1979, momentul semnării Acordurilor de pace dintre Egipt și Israel, negocierile au trecut prin mai multe faze. Tensiunea domina Orientul Mijlociu după „trădarea egipteană”. Uniunea Sovietică nu avea relații diplomatice directe cu Israelul, rupte în 1967, dar protestase împotriva semnării Acordului de la Camp David, a presiunilor americane asupra Egiptului. Sovieticii vehiculau ideea promisiunilor deșarte americane făcute atât egiptenilor, cât și evreilor, pentru creșterea propriului prestigiu.

Israelul și SUA erau interesate să sporească neîncrederea țărilor arabe în URSS și să diminueze presiunea arabo-sovietică asupra Egiptului. La rândul său, Egiptul se afla într-un moment critic atât din punct de vedere economic, cât și al relațiilor diplomatice. Avea de ales între loialitatea față de țările arabe și acordul cu Israelul și ajutorul economic masiv al SUA. Americanii doreau să forțeze semnarea acordului de pace, de aici și insistențele și presiunile asupra celor două state. Acțiunile americane au fost multiple, una dintre acestea fiind turneul ministrului Apărării Harold Brown în Orientul Mijlociu. Acesta a vizitat: Arabia Saudită, Iordania, Israelul și Egiptul, state care aveau nevoie de armament american, ajutor condiționat și de ruperea izolării Egiptului și de semnarea acordurilor.

Tensiunea din Orient a sporit odată cu evenimentele din Iran și pierderea de către SUA a unui aliat prețios.

În martie 1979, președintele american făcea o ultimă încercare în negocierile cu Egiptul și Israelul, vizitând cele două țări. Carter avea nevoie de o realizare spectaculoasă pe plan internațional, după ce normalizase relațiile cu China.

Tot în martie 1979, cu nici două săptămâni înainte de semnarea Acordurilor de pace egipteano-israeliene, Hosni Mubarak, vicepreședinte al Egiptului și trimis special al lui Sadat, se întâlnea cu Ceaușescu pentru discuții confidențiale.

Puțini istorici au analizat cauzele acestei apropieri, precum și motivele reale ale schimbului personal de mesaje între cei doi lideri, tactică aplicată de altfel de către Ceaușescu și în relațiile cu alți conducători arabi, exemplu cel mai la îndemână fiind relația cu liderul sirian Hafez al Assad. Printre cauze am identificat: spionajul sovietic, dar și întinsa rețea de spionaj occidentală, care, cu toate precauțiile luate de către români, au penetrat sistemul.

Diplomația de șoc americană a dat roade, iar cele două părți au ajuns la un acord după ce J. Carter a vizitat Ierusalimul și Cairo, deși cu doar câteva zile înainte negocierile de la Camp David eșuaseră.

La 26 martie 1979 au fost semnate Acordurile de pace dintre Egipt și Israel, spre surprinderea internațională. Acestea normalizau relațiile dintre Egipt și Israel și deschideau calea negocierilor unor acorduri similare în Orient. Lovitura de teatru americană a fost întâmpinată cu valuri de proteste sovietice, dar și arabe.

SUA era pe cale de a pierde Iranul, dar câștigase Egiptul și un Acord de pace istoric, care putea servi de exemplu și celorlalte state arabe.

Kremlinul a vehiculat un posibil acord secret între SUA, Israel și Egipt, suplimentar celui dat publicității, acuzând SUA că va forța în viitor Iordania și Siria să încheie acorduri similare cu Israelul, și a cerut reluarea de urgență a reuniunii internaționale de la Geneva cu privire la Orientul Mijlociu.

Reversul arab al acestor acorduri și înțelegeri a însemnat dezavuarea lor de către palestinieni și statele arabe, excluderea Egiptului din Liga Arabă și mutarea sediului acesteia de la Cairo la Tunis. Dar “trădarea egipteană” a fost urmată în timp de Maroc, Tunisia, Iordania, care s-au apropiat de SUA.

La 25 aprilie 1979, Ceaușescu vizita Egiptul pentru o singură zi, prilej cu care a continuat schimbul de opinii în privința reglementării reale a conflictelor din Orientul Mijlociu, liderul român insistând pe soluția globală și convocarea unei conferințe internaționale la Geneva sub egida ONU, în care să se discute toate problemele zonei, începând cu cea a refugiaților palestinieni. Ceaușescu credea că reglementarea relațiilor cu Israelul nu se poate face decât printr-o responsabilizare internațională, nu doar prin intervențiile și presiunile SUA asupra Israelului și a unor state arabe deopotrivă.

În mai 1979, Sadat îi trimitea un mesaj lui Ceaușescu, în care îi prezintă modul în care s-au desfășurat negocierile tripartite Egipt-SUA-Israel, intransigența israeliană în negocierile privind teritoriile ocupate și problema palestiniană.

Israelul nu dorea recunoașterea unui popor palestinian, ci a unor grupuri dispersate de palestinieni, care puteau primi dreptul de autoadministrare în cazul rezidenților din Cisiordania și Gaza. Dar această autoadministrare palestiniană ar fi încurajat pretențiile de suveranitate ale evreilor în Cisiordania și Gaza.

După discuțiile Anwar Sadat – Menahem Begin desfășurate în Israel, la Haifa, în 4 și 5 septembrie 1979, Sadat îi scria la 17 septembrie 1979 lui Ceaușescu¹⁵ pentru a-i prezenta progresele făcute cu prilejul vizitei, atât în problema Ierusalimului – evreii acceptând suveranitatea arabă în Ierusalimul de Est (făcută în timp și cu păstrarea unității orașului), precum și a libertății de mișcare a locuitorilor săi. Problema palestiniană era însă un subiect tabu pentru Israel, care trata poporul palestinian ca pe o populație și permitea cetățenilor israelieni să cumpere pământ pe malul de Vest al Iordanului în Cisiordania și în Gaza, boicotând astfel pacea.

Israelul dorea să cumpere cantități mari de petrol din Egipt, iar Sadat era de acord cu condiția devansării datei retragerii israeliene din Sinai. Medierile americane, precum și cele directe au continuat, dar punerea în practică a Acordului de pace s-a dovedit extrem de dificilă.

¹⁵ ANIC, CC al PCR, Relații Externe, Nicolae Ceaușescu, dosar 2 E, vol. I, f. 157-161.

Relația personală dintre Anwar Sadat și Nicolae Ceaușescu nu a reprezentat subiectul nici unui studiu. Câteva menționări găsim în memoriile postume ale lui Anwar Sadat, în mărturiile lui Ismail Fahmy, precum și în corespondența oficială dintre cei doi lideri. Accesul la arhivele personale ale celor doi – în eventualitatea în care acestea există – nu este încă posibil, pentru a vedea dacă a existat o prietenie reală sau doar o relație de parteneriat și colaborare între doi lideri autoritari, unul din Orientul Mijlociu, celălalt din Blocul Estic.

Politica externă românească față de Egipt în perioada președinției lui Anwar Sadat este una extrem de activă și cu avantaje reciproce. Ultima întâlnire între cei doi lideri a avut loc în 1979. În anul 1980, Ilie Verdeț, prim-ministru al guvernului român, vizita Egiptul, pentru ca în august Boutros Ghali să viziteze România.

Epoca Sadat s-a încheiat brusc și tragic cu asasinarea acestuia la 6 octombrie 1981 de către membrii unei grupări islamice care dorea întoarcerea Egiptului la temeiul islamic.

Asasinarea lui Anwar Sadat nu a schimbat orientarea politicii externe egiptene, succesorul acestuia, Hosni Mubarak continuând orientarea diplomatică proamericană.

Relațiile româno-egiptene și-au urmat cursul, Ceaușescu a încercat să fie mediator, dar excesele sale în politica internă și creșterea cultului personalității au dus treptat la deprecierea credibilității sale pe plan internațional.